

Kunnan- ja kaupunginhallituksille
Kuntayhtymien hallituksille

Hjälp till offer för människohandel

Människohandel är ett allvarligt brott mot frihet som uppträder i mycket olika former. I människohandel ingår ofta element som överskrider statsgränserna. Finland är huvudsakligen ett transit- och destinationsland för människohandel, men gärningen kan också ske i sin helhet inom Finlands gränser. I Finland har det identifierats människohandel som sker helt inom Finlands gränser, människohandel som sker helt i ett annat land och människohandel som överskrider nationella gränser. Offer för människohandel kan ha fallit offer i ett ursprungsland, i ett transitland eller i Finland.

Bestämmelser om hjälp till offer för människohandel och om hjälpsystemet finns i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (746/2011, s.k. mottagandelagen). Hjälpsystemet administreras av förläggningen i Joutseno. Mottagandelagens bestämmelser om hjälp till offer för människohandel tillämpas endast på sådana offer för människohandel som finns i hjälpsystemet. I situationer där en person till exempel inte själv vill registrera sig som offer i hjälpsystemet kan personen inte heller få tillgång till särskilda rättigheter eller tjänster knutna till lagstiftningen som gäller offer för människohandel.

Offret är berättigat till hjälpinsatser oberoende av om offret har en hemkommun i Finland. Förläggningen i Joutseno ansvarar för tillhandahållandet av hjälpinsatser för sådana offer för människohandel som inte har en i lagen om hemkommun avsedd hemkommun i Finland. När ett offer för människohandel har en hemkommun i Finland (enligt lagen om hemkommun) är det hemkommunen som ansvarar för hjälpinsatsen.

När det gäller barn som fallit offer för människohandel och barn som medföljer ett offer för människohandel samarbetar förläggningen i Joutseno med barnskyddsmyndigheterna. För minderåriga som saknar vårdnadshavare utses en företrädare. Hos närings-, trafik- och miljöcentralen kan hemkommunen ansöka om ersättningar för de kostnader som en persons ställning som människohandelsoffer medför. Närings-, trafik- och miljöcentralen ber hjälpsystemet bedöma om kostnaderna föranletts av tillhandahållandet av åtgärder och tjänster för ett offer för människohandel.

Närmare upplysningar:

Hannele Häkkinen, sakkunnig, tfn 050 375 2164
Ida Sulin, jurist, tfn 050 563 3023

Hjälp till offer för människohandel

Människohandel

Definition av människohandel

I Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel definieras människohandel på följande sätt (artikel 4):

- a) människohandel: rekrytering, transport, överföring, hysande eller mottagande av personer genom hot eller bruk av våld eller andra former av tvång, bortförande, bedrägeri, vilseledande, maktmissbruk eller missbruk av en persons utsatta belägenhet eller givande eller mottagande av betalning eller förmåner för att erhålla samtycke från en person som har kontroll över en annan person i syfte att utnyttja denna person. Utnyttjande ska innebära åtminstone utnyttjande av andras prostitution eller andra former av sexuellt utnyttjande, tvångsarbete eller tvångstjänst, slaveri eller med slaveri jämförbara bruk eller sedvänjor, träldom eller avlägsnande av organ.
- b) Samtycke från ett offer för människohandel till sådant åsyftat utnyttjande som anges i punkt a i denna artikel ska sakna betydelse om något av de medel som anges där har använts.
- c) Rekrytering, transport, överföring, hysande eller mottagande av barn i syfte att utnyttja dessa ska betraktas som människohandel även om inget av de medel som anges i punkt a i denna artikel har använts.

Människohandel är ett allvarligt brott mot frihet som uppträder i mycket olika former. Offer för människohandel kan ha tvingats till prostitution, arbete inom sexindustrin eller sexunderhållning, eller utsatts för annat sexuellt utnyttjande i samband med människohandel.

Människohandel kan också innebära tvångsarbete. Offret kan tvingas till oskäligt långa arbetsdagar utan fritid, lönen för arbetet kan vara för låg och det kan ha framförts lögner om arbetsuppgifterna och arbetsförhållandena.

Människohandel kan också innebära tvingande till äktenskap eller annat familjeförhållande, tvingande till tiggeri eller brott, samt handel med mänskliga organ och vävnader.

Till människohandel hör ofta element som överskrider statsgränserna. Finland är huvudsakligen ett transit- och destinationsland för människohandel, men gärningen kan också ske i sin helhet inom Finlands gränser. Personen kan ha fallit offer i ett ursprungsland, transitland eller i Finland.

Offer för människohandel

Bestämmelser om rättigheterna för offer för människohandel finns i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (746/2011, s.k. mottagandelagen). Bestämmelser om uppehållstillstånd och betänketid för offer för människohandel finns i utlänningslagen (301/2004).

Ett offer för människohandel kan registrera sig i hjälpsystemet som administreras av förläggningen i Joutseno. Mottagandelagens bestämmelser om hjälp till offer för människohandel tillämpas endast på sådana offer för människohandel som finns i hjälpsystemet. I situationer där en person till exempel inte själv vill registrera sig som offer i hjälpsystemet kan personen inte heller få tillgång till särskilda rättigheter eller tjänster knutna till lagstiftningen om offer för människohandel.

Minderåriga offer för människohandel

När det gäller barn som fallit offer för människohandel och barn som medföljer ett offer för människohandel samarbetar med förläggningen i Joutseno med barnskyddsmyndigheterna. De kommunala barnskyddsmyndigheternas roll i att hjälpa offer som är barn är avgörande, eftersom alla barnskyddsåtgärder hör till barnskyddsmyndigheternas kompetensområde.

För ett minderårigt människohandelsoffer som saknar vårdnadshavare ska en företrädare utses.

Om offret är minderårigt ska i all verksamhet särskild uppmärksamhet fästas vid faktorer som hänför sig till barnets bästa och barnets utveckling och hälsa. Vid bedömningen av barnets bästa ska bestämmelserna om bedömning av barnets bästa i barnskyddslagen (417/2007) beaktas.

Hjälpssystemet

Bestämmelser om hjälpssystemet och dess verksamhet finns i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel.

Hjälpssystemet för offer för människohandel är en myndighetsverksamhet vars uppgifter enligt mottagandelagen omfattar hjälp till offer för människohandel. Hjälpssystemet administreras av förläggningen i Joutseno. Hjälpssystemet tillhandahåller de i lag angivna hjälpinsatserna för offer för människohandel, antingen i egen regi eller i samarbete med offrets hemkommun. Hjälpssystemets uppgift är att säkerställa att rättigheterna för en person som fallit offer för människohandel uppfylls och att personen får de tjänster som behövs.

Identifiering av offer

Att offer för människohandel identifieras i tid är avgörande för att säkerställa skydd och hjälp för dem. Identifiering av ett offer för människohandel är en förutsättning för att gärningsmännen ska kunna ställas till svars för sina gärningar. Lokala aktörer, bl.a. kommunernas socialarbetare och läkare, kan ha en viktig roll i identifieringsprocessen.

I praktiken är identifieringen av en person som fallit offer för människohandel en process som i allmänhet sker i två steg: Först bedöms om det finns skäligen grunder att anta att en person kan vara ett offer för människohandel. Därefter fattar den myndighetsaktör som anges i lagen officiellt beslut om offrets ställning.

Om en kommunal tjänsteinnehavare eller arbetstagare har skäligen grunder att tro att en person är ett offer för människohandel ska tjänsteinnehavaren eller arbetstagaren med personens samtycke kontakta hjälpssystemet. Att kontakta hjälpssystemet förutsätter inte fullständig visshet angående offrets ställning eller människohandeln.

Förundersökningsmyndigheten eller åklagaren identifierar eventuella offer för människohandel när de inleder förundersökningen av ett misstänkt, i strafflagen avsett människohandelsbrott.

Migrationsverket identifierar ett offer för människohandel vid beviljande av uppehållstillstånd.

I vissa situationer kan också förläggningen i Joutseno identifiera ett offer för människohandel efter att ha hört den sektorsövergripande expertgruppen.

Anmälan av offer till hjälpssystemet

Om en kommunal tjänsteinnehavare eller arbetstagare har skäligen grunder att tro att en person är ett offer för människohandel ska tjänsteinnehavaren eller arbetstagaren med personens samtycke kontakta hjälpssystemet. Hjälpssystemet fattar förvaltningsbeslut om upptagningen av offer i hjälpssystemet och om hjälpinsatsernas upphörande, offrets återhämtningstid och betänketid samt egentlig identifiering av offret. Offren har rätt att överklaga dessa beslut.

Människohandelsoffers vistelse i Finland

- † En person som upptas i hjälpssystemet för offer för människohandel och vistas i Finland lagligt kan vid behov beviljas återhämtningstid. Då ett offer för människohandel kontaktar hjälpssystemet beviljar hjälpssystemet vid behov 30 dagars återhämtningstid som kan förlängas

upp till 90 dagar. Återhämtningstid kan beviljas oberoende av offrets medborgarskap eller uppehållstillstånd, till exempel också för en finländsk medborgare.

Under återhämtningstiden har offret för människohandel möjlighet att vila, återhämta sig och överväga om han eller hon vill inleda samarbete med polisen eller någon annan förundersökningsmyndighet. Under återhämtningstiden får inte ett eventuellt utvisningsbeslut som gäller offret verkställas.

Ett offer för människohandel som inte har laglig uppehållsrätt i Finland kan även beviljas betänketid. Betänketid kan beviljas för minst 30 dagar och högst sex månader. Under betänketiden har offret laglig rätt att vistas i Finland. Beslut om att bevilja, förlänga eller avbryta betänketiden fattas av polisen eller gränskontrollmyndigheten. Om ett offer för människohandel upptas i hjälpsystemet innan polisen eller gränskontrollmyndigheten har fattat beslut i ärendet kan också hjälpsystemet fatta beslut om att bevilja, förlänga och avbryta betänketid.

Migrationsverket beviljar ett offer för människohandel som vistas i Finland tillfälligt uppehållstillstånd om det är motiverat att offret vistas i Finland på grund av förundersökning eller domstolsbehandling av människohandelsbrott, om offret är villigt att samarbeta med myndigheterna för att gripa dem som misstänks för människohandeln och om offret inte längre har några band till dem som misstänkts för människohandel.

Om ett offer för människohandel befinner sig i en särskilt utsatt ställning kan uppehållstillstånd beviljas fortlöpande och oberoende av offrets samarbetsvillighet. Till uppehållstillståndet kopplas inga utkomstkrav. Uppehållstillståndet berättigar inte till familjeåterförening, förutom om fortlöpande uppehållstillstånd beviljats. Migrationsverket kan också bevilja andra former av uppehållstillstånd för offer för människohandel, till exempel på grund av individuella mänskliga skäl eller internationellt skydd.

Kommunens tjänster för offer för människohandel

Hjälpinsatser

Enligt 38 a § i mottagandelagen omfattar hjälpinsatser för offer för människohandel rådgivning och handledning, trygg inkvartering, mottagningspenning eller utkomststöd, socialtjänster, hälso- och sjukvårdstjänster, tolkningstjänster och översättningstjänster, rättshjälp och juridisk rådgivning, spårande av föräldrar eller andra som svarat för den faktiska vårdnaden om ett offer som är barn och som saknar vårdnadshavare, samt stöd för att offret tryggt ska kunna återvända. Offret är berättigat till hjälpinsatser oberoende av om offret har en hemkommun i Finland eller inte.

Om offret har en hemkommun i Finland svarar hemkommunen för tillhandahållandet av de hjälpinsatser som fastställs i mottagandelagen. I sådana situationer samarbetar hjälpsystemet med hemkommunen med stöd av mottagandelagen, och Joutseno hjälpsystems roll i förhållande till kommunernas servicesystem är då främst att vägleda till tjänsterna och konsultera i hjälpinsatserna.

Kommunen kan tillhandahålla hjälpinsatserna i egen regi eller köpa tjänsterna av andra offentliga eller privata serviceproducenter.

Hjälpsystemet tillhandahåller med stöd av mottagandelagen hjälpinsatser för offer för människohandel som inte har en hemkommun i Finland.

Hjälpinsatserna tillhandahålls på basis av en bedömning av det individuella stödbehovet för offret. Vid tillhandahållandet av hjälpinsatser ska hänsyn tas till särskilda behov som beror på offrets ålder, utsatta ställning och fysiska och psykiska tillstånd samt till säkerheten för offret och de anställda som organiserar hjälpinsatserna.

Att hjälpa ett offer för människohandel är ofta en förutsättning för att offret förmår och klarar av att frigöra sig från utnyttjandet och samarbeta med myndigheterna, till exempel förundersökningsmyndigheterna, för att ställa gärningsmännen till svars.

I mottagandelagen sägs också att offer för människohandel inte får hjälpas mot deras vilja, om inte något annat föreskrivs i barnskyddslagen.

Människohandelsoffer som kommuninvånare

Som kommunens invånare har ett offer för människohandel rätt till samma tjänster som övriga kommuninvånare enligt socialvårdslagen (1301/2014) och hälso- och sjukvårdsvårdslagen (1326/2010). Dessutom är offret också fullt ut berättigat till de hjälpinsatser som anges i 38 a § i mottagandelagen, dvs. också till den del som inte ingår i socialvårdslagens eller hälsovårdslagens tjänsteutbud.

Särskilda behov kan gälla till exempel tillhandahållandet av tryggt boende, behov av översättning och tolkning eller spårande av anhöriga. Enligt Arbets- och näringsministeriets anvisningar (TEM/2331/00.03.05.02/2013) kan det "handla om t.ex. vissa specialtjänster såsom psykologiskt eller psykoterapeutiskt stöd med specialisering på torterande och utnyttjande och behov av tolkning i samband med dem, specialarrangemang i samband med boende och boendets säkerhet, bortflyttning från bostad som arbetsgivaren ordnat eller larmsystem, bevakning och skyddat boende i anslutning till hot från internationell organiserad brottslighet som genomförs i samarbete med polisen, eventuellt på en annan ort. Det kan också vara nödvändigt att offret byter namn och får en ny personbeteckning samt att man inom rimliga gränser ändrar offrets utseende för att hindra identifiering."

Barnskydd för minderåriga människohandelsoffer

När det gäller barn som fallit offer för människohandel och barn som medföljer ett offer för människohandel samarbetar förläggningen i Joutseno med barnskyddsmyndigheterna. De kommunala barnskyddsmyndigheternas roll i att hjälpa offer som är barn är central, eftersom alla barnskyddsåtgärder hör till barnskyddsmyndigheternas kompetensområde.

Barnskyddslagen tillämpas på minderåriga barn som vistas i Finland. Enligt 16 § i barnskyddslagen ansvarar barnets eller den unga personens hemkommun för att tillhandahålla barnskydd. Om den kommun där barnet eller den unga personen huvudsakligen bor inte är barnets eller den unga personens hemkommun ansvarar boningskommunen för tillhandahållandet av barnskydd. För beslut om en brådskande placering ansvarar barnets tillfälliga vistelsekommun, om barnets hem- eller boningskommun inte är känd då beslutet fattas eller beslutsfattandet inte kan fördröjas utan att syftet med den brådskande placeringen äventyras.

Situationer som gäller offer som är barn och barn som medföljer offer för människohandel måste alltid behandlas individuellt och avgöras från fall till fall. Barnskyddsmyndigheternas roll i att hjälpa barnet kan variera beroende på situationen. I akuta situationer kan det behövas en brådskande placering av offret eller olika skyddsåtgärder, varvid aktörerna är de anställda inom det kommunala barnskyddet. Barnskyddsmyndigheterna samarbetar i så fall med förläggningen i Joutseno.

För minderåriga offers del bör man beakta flera faktorer som hör till människohandel. Barnskyddsåtgärder som används i det första skedet, såsom att till exempel genom brådskande placering och beslut om begränsning skapa en trygg miljö fri från påverkan av de för människohandel misstänkta, kan vara viktiga för att skydda och hjälpa barnet. Det bör även beaktas att barnets föräldrar eller vårdnadshavare kan vara delaktiga i att barnet fallit offer för människohandel.

Ersättning för kommunernas kostnader

Om offret för människohandel har en hemkommun står hemkommunen för alla kostnader för hjälpen. Hos närings-, trafik- och miljöcentralen kan hemkommunen ansöka om ersättningar för att täcka kostnaderna som ställningen för ett offer för människohandel ger upphov till. I praktiken innebär detta ersättningar för kostnaderna för hjälpinsatser som tillhandahålls med stöd av mottagandelagen. Närings-, trafik- och miljöcentralen ber hjälpsystemet bedöma om kostnaderna föranletts av tillhandahållandet av åtgärder och tjänster för ett offer för människohandel.

Kommunen ersätts för kostnaderna förutsatt att kommunen i enlighet med integrationslagen har gjort upp ett program för integrationsfrämjande i kommunen och ingått ett avtal med närings-, trafik- och miljöcentralen. Enligt 54 § i integrationslagen ska kommunen ansöka om ersättning genom en ansökan hos närings-, trafik- och miljöcentralen inom två år från utgången av det kalenderår under vilket verksamheten för vilken ersättning söks har ägt rum.

Ersättningar kan också betalas till samkommuner.

I praktiken har det varit möjligt att ansöka om förhandsgodkännande av närings-, trafik- och miljöcentralen för exceptionellt stora kostnader.

Kommunerna kan köpa tjänster från till exempel nedanstående organisationer och få ersättning för kostnaderna.

Information om effektivisering av lokala insatser mot människohandel

Östersjöstaternas råd: Riktlinjer för kommuner, Förstärkt förmåga för lokala insatser mot människohandel (Red. Ninna Mörner och Endrit Mujaj) 2015.

<http://www.cbss.org/wp-content/uploads/2016/03/Guidelines-for-Municipalities-SWE.pdf>

Organisationer som erbjuder stödtjänster för offer för människohandel

Hjälpssystemet för offer för människohandel
Förläggningen i Joutseno
Läykäntie 53
54190 Konnunsuo
24/7 informationstelefon: 0295463177
e-post: ihmiskauppa.auttamisjarjestelma@intermin.fi

Monika-Naiset ry
Målgrupp: Kvinnor och barn med invandrarbakgrund som har upplevt våld
Stödtjänster: Skyddshemmet Mona (krisboende, psykosocialt stöd, rådgivning och servicehandledning), Resurscentret Monika (riksomfattande hjälptelefon, krisarbete, psykosocialt stöd, rådgivning, servicehandledning, stödgrupper för personer med liknande erfarenheter, stödboende), MoinNaisten Tila (stödtjänster för integration och sysselsättning)
Geografiskt område: Resurscentrets och MoinNaisten Tilas mottagningar: Helsingfors, Vanda;
Skyddshemmet Mona: riksomfattande
Kontaktuppgifter: <http://monikanaiset.fi/yhteystiedot/>

Flyktingrådgivningen rf
Målgrupp: Asylsökande och personer som väntar på uppehållstillstånd eller utlänningar som saknar uppehållstillstånd
Stödtjänster: Rådgivning och juridisk hjälp i ärenden som gäller uppehållstillstånd och asylprocesser
Geografiskt område: Hela landet
Kontaktuppgifter: <http://www.pakolaisneuvonta.fi/index.html?lang=sve> och <http://www.paperittomat.fi/>

Pro-tukipiste ry
Målgrupp: Offer för människohandel som utsatts för sexuellt utnyttjande, personer som arbetar inom sex- och erotikbranschen
Stödtjänster: krisarbete, psykosocialt stöd, rådgivning, servicehandledning, låg tröskel till social- och hälsovårdstjänster
Geografiskt område: Huvudstadsregionen, Birkaland
Kontaktuppgifter: <http://pro-tukipiste.fi/yhteystiedot/>

Brottsofferjouren
Målgrupp: Alla offer för människohandel och andra brott
Stödtjänster: krisarbete, psykosocialt stöd (stödpersonsverksamhet), rådgivning (framför allt i samband med straff- och myndighetsprocesserna), servicehandledning
Geografiskt område: Hela landet (7 regionala kontor, 29 verksamhetsställen)
Kontaktuppgifter: <http://www.riku.fi/fi/yhteystiedot/>

Förbundet för mödra- och skyddshem
Stationskarlsgatan 4 A, 7 vån.
00520 Helsingfors
tfn (09) 4542 440
e-post: toimisto@ensijaturvakotienliitto.fi

FINLANDS KOMMUNFÖRBUND

Hanna Tainio
vice verkställande direktör

Tarja Myllärinen
direktör, Social- och hälsovård